ANA DİLİ BİLİNCİ, TÜRKÇE VE HUKUK DİLİMİZ

Prof. Dr. Sami SELÇUK*

Dilin Gücü

Kuşkusuz dil, insanın kotardığı kültür ürünlerinden biridir. Dolayısıyla kültürden kültüre, dönemden döneme, kuşaktan kuşağa değişir durur. Değişir durur dil ama değişmez gerçek şudur: İnsan, diliyle yaşar ve sözcükleriyle düşünür. Çünkü dil, evrendeki varlıklara, nesnelere yalnızca bir ad koymakla, varlıkların ve nesnelerin birbiriyle ilişkilerini, bağlantılarını sadece yansıtmakla kalmaz. Bunların derinlerinde neleri sakladığını de söyler, dil. Hem de kimileyin haykırırcasına… Bu yüzden soran, anlamaya çalışan, kısaca düşünen insanın en önemli aracı dildir.

Öte yandan özünde bir kültür çekirdeği olan dildeki her sözcüğün bir serüveni vardır. Her serüven ise, tarihsel bir olaydır. Bu olguları kanıtlamak için kendi alanımdan bir örnek vermek isterim:

İnsan öldürmenin türev/nitelikli biçimlerinden biri de, bu suçun, Eski Türk Ceza Yasası'na göre "canavarca bir his sevki ile", Yeni Türk Ceza Yasası'na göre "canavarca hisle" işlenmesidir. İki anlatım özünde özdeş… İkisinde de anahtar kavram, hiç kuşkusuz, "canavarca" sözcüğüdür. Peki, ne demek "canavarca hisle" ya da "canavarca bir his sevki ile"? Bunu kavrayabilmek, tanımlayabilmek için köken bilime (etimoloji) başvurmalısınız. Sözcüğün kökenine indiniz mi kafanızda şimşekler çakacak, kavram cam gibi saydamlaşacaktır. Çünkü Eski Türk Ceza Yasası'nın kaynağı olan İtalyan Ceza Yasası'nda bunun karşılığı "per solo impulso di brutale malvagità"dır. Bu anlatımda ise anahtar sözcük, "brutale"dir. "Brutale"[1] sözcüğünü kazır ve kökenine inerseniz, "Brutus" sözcüğüyle karşılaşırsınız. O zaman anlarsınız ki, yasalarımızda "canavarca duyguyla insan öldürme" olarak çevrilen metnin aslı, "Brutus biçiminde öldürme", doğru çeviriyle "salt kalleşlik (yabanıl, acımasız, vicdansız, zorba kötülük) dürtüsüyle insan öldürme"dir.

İşte, size kavramın özünü yakalatan ve anlamını sunan bir sözcüğün çarpıcı serüveni… Bu serüvenden bütün ülkede hukukun tek biçimli uygulamasına

* Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi, Eski Yargıtay Birinci Başkanı (e-posta: sselcuk@bilkent.edu.tr) ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1883-2473

[1] Bu İtalyanca sözcüğün karşılıkları sırasıyla Almanca, İngilizce, Fransızca, İspanyolca ve Portekizcede "brutal" olarak kullanılmaktadır.

temel olacak örnek bir tanım ortaya çıkıyor: "Canavarca his (doğrusu: kalleşçe duygu), toplum bilincinin ve ahlakının tepkisini çeken, amaçladığı neden ile yol açtığı sonuç arasında nicelik açısından belirgin bir orantısızlık sergileyen, her tür bulguyla kanıtlanabilen ve özünde hoyrat ve yabanıl kötülük eğilimi taşıyan ruhsal bir dürtüdür/içtepidir"[2].

---

[2] Batı toplumlarının ahlak anlayışının odağında yer alan "şeref" kavramının kökenleri ve kaynakları, Eski Yunan felsefesine değin inmektedir. Eski Yunan'ın kent devletlerinde şerefli duruş, soyluların en yüce değeri sayılmıştır (**Timur**, *Felsefe, Toplum Bilimleri ve Tarihçi*, İstanbul, 2011, s. 18). Bu nedenlerle "sorgulanıp eleştirilmeyen yaşam, yaşamaya değmez" diyen, böylelikle insanı kendisine akılcı bir soru sorulduğunda akılcı bir yanıt verebilen bir varlık olarak tanımlayan ve insanı kendisine ve başkalarına yanıt verebilme yetisiyle donatılmış "sorumlu" bir varlık ve bir ahlak/hukuk öznesi olarak algılayan Sokrates (**Cassirer**, [Necla **Arat**], *İnsan Üstüne Bir Deneme*, İstanbul, 1997, s. 20), ilkelerinden ve şerefinden hiç ödün vermemiş, duraksamadan baldıran ağısını içerek yaşamına son vermiştir. Roma'da Stoacı Filozof Seneca, İmparator Neron'a suikast düzenlediği iddiasıyla tutuklandığı zaman kendisine ölüm biçimini seçme olanağı tanınması ancak vasiyetnamesini yazması için zaman verilmemesi üzerine, son anında yanında bulunan eşine ve çocuklarına dönerek "Üzülmeyin, der, size maddi zenginliklerden daha değerli bir şey olan şerefli ve erdemli bir yaşam bırakıyorum." (**Yıldırım**, *Bilimsel Düşünme Yöntemi*, Ankara, 2008, s. 341). Bu yüzden pusu kurma, arkadan vurma, kalleşlik gibi yöntemler ve kurnazlıklar, kendine saygısızlık (haysiyetsizlik), şerefsizlik sayılarak tarihte en büyük kınamaların (ayıplama) konusu olmuş ve Batı hukukunda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarında insana özgü özsaygı (dignité humaine), şeref, sürekli olarak yaratıcı temel ilke (principe matriciel) olarak algılanmıştır (**Renucci**, *Droit européen des droits de l'homme*, Paris, 2001, s.1). Batı'da düellonun yüzyıllarca özsaygıyı, şerefi kurtarmanın bir yöntemi olarak benimsenip yasallaşmasının, kurumlaşmasının temel nedeni budur. Bilindiği üzere düello, iki kişi arasında özsaygı, şeref sorununu çözmek amacıyla belli kurallar çerçevesinde öldürücü silahlarla yapılan bir dövüştür. Daha sonraları bütün Batı'da düello suç olarak benimsenmiş, söz gelimi Fransa'da 1547'de, İngiltere'de 1819'da yasaklanmıştır. Ancak bu yasağa karşın düelloya daha sonraki dönemlerde de rastlanmaktadır. Düelloya kurban giden ünlüler arasında, 1832'de henüz 21 yaşında iken öldürülen ve kendi adıyla anılan bir kuramın yaratıcısı Matematikçi Evariste Galois, 1841'de 27 yaşında iken öldürülen Rus yazarı Lermontov, 1857'de 49 yaşında iken öldürülen Rus yazarı ve ozanı Puşkin de bulunmaktadır. Mertliğin, erdemin, şerefli olmanın simgesi ve yansıması olarak görülen düello, Batı ahlakının sonucu olarak uzun süre uygulamada kalırken, yukarıda da belirtildiği üzere kurnazlığın sonucu olan kalleşlik, ahlaka aykırı görülmüş, hiçbir zaman bağışlanmamıştır. Bunu en çarpıcı örneği, Sezar'ı MÖ 44 yılında kalleşçe öldüren Brutus'tur. Tarih, acımasız buyurgan Sezar'ı bağışlamış ama kalleş ve kurnaz Brutus'u asla bağışlamamıştır. Bir başka örnek de şudur: Amerika tarihinde tren soygunları ve insan öldürme gibi birçok suç işleyen ünlü haydut Jesse James, duvardaki resmin tozunu almak için sandalye üzerine çıktığı sırada bu fırsatı kaçırmayan arkadaşı Robert Ford tarafından başına konan ödülü almak için 3 Nisan 1882 tarihinde arkadan silahla vurularak kalleşçe öldürüldüğü zaman, toplumun tepkisi yine bu ahlak anlayışı doğrultusunda olmuştur. İnsanları acımasızca öldüren, soygunlar yapan hayduttan kurtulan Amerikan halkı, bu öldürme olayına sevinememiş, dahası ünlü haydudun bu biçimde öldürülmesini, mertçe ve insanca bulmamıştır. Robert Ford halkın gözünde bağışlanamaz bir ahlaksız olarak görülmüş, buna karşılık Jesse James, Amerikan tarihinde efsaneleşmiş, hakkında kitaplar yazılmış, yaşamı 20 ayrı filme konu olmuştur. Adorno'nun 7 Mayıs 1963'te ahlak felsefesi üzerine verdiği ilk derste söylediği şu sözler çok düşündürücüdür: "…kafanıza taş atacaksam bunu en baştan söylemem, size ekmek dağıtacakmışım gibi bir yanılsama yaratmaktan daha iyidir." (Hazırlayan Thomas **Schröder**, çeviren: Tuncay **Birkan**, *Ahlak Felsefesinin Sorunları*, İstanbul, 2012, s.

Bu nedenlerle insanlık, günümüzde hiçbir dilin, hatta hiçbir sözcüğün yitip gitmesine izin vermiyor, göz yummuyor. Göz yumarsa yoksullaşacağını biliyor. Bu yüzden o dili kullanan son insanı buluyor ve sözlüğünü insanlığın belgesine sunuyor.

Elbette insan dil ile ilk olarak annesi aracılığıyla tanışır. Bu nedenle "ana dili" kavramı çok anlam yüklü bir terimdir. Ana dili, bir bakıma en doğru öğrenim dilidir. Ezberi dışlar. Söz gelimi, bir Türk çocuğuna "istikra", "talil" derseniz, anlamayacak, hemen sözlüğe bakacak ve bu terimleri ezberleyecektir. Buna karşılık "tümevarım", "tümdengelim" derseniz, kafasında hemen bir şimşek çakacaktır. O anda ezber bitmiş, düşünme başlamıştır. Hem de en diri, en canlı biçimde… Ana dilinin sağlıklı "düşünen insan" yaratıcı dehasıdır bu. Kavramlar Türkçe olmazsa, bilim yapılamaz; yalnızca ezbercilik, hafızlık yapılır. Unutmayalım, ezbercilik salgılar, ama üretmez. Pascal şöyle der: "İyi bir toprağa düşen tohum yemiş verir. İyi bir zihne (akla) damlayan ilke de tıpkı öyle. Her şey ustanın yönetiminde oluşuyor. Kök, dallar ve yemiş; ilkeler ve sonuçlar." Pascal'ın sözünde geçen toprak, hiç kuşkusuz, düşündüren ana dilidir. Ancak ana dili duruk değildir. Değişir, gelişir. İnsanın doğuştan düşünürlük dehasının dille beslenmesiyle gerçekleşir bu süreç. Yunus Emre'nin dili, Pir Sultan Abdal'ın dili, Karacaoğlan'ın dili gibi… Ne var ki herkes Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan değildir. Bu nedenle uygar toplum, öğrenime ve öğrenim diline önem vermiş; ana dili bilimsel terim ve kavramlarla zenginleştirmiş; böylelikle Batı insanı, sürekli olarak somut düşünce dünyasından soyut düşünce dünyasına doğru yürümüştür. Demek insan, diliyle bilim yapar; diliyle felsefe yapar; kısaca diliyle düşünür. Dili olmasaydı insan ne düşünebilir ne de felsefe yapabilirdi.

---

12). İşte bütün bu nedenlerle kalleşçe insan öldürme, canavarca duygularla insan öldürme sayılmış, sıradan insan öldürmeden daha çok cezalandırılmış, insan öldürmenin ağırlaştırıcı biçimi, yani nitelikli insan öldürme suçu olarak birçok ceza yasasında yerini almıştır (TCY, m. 82[1]b, Eski TCY, m. 450/3, İtalyan 1889 CY, m. 366/3, İtalyan 1930 CY m. 577/4, [61/1], Fransız 1810 CY, m. 303. Ayrıntılı bilgi için bk. **Selçuk**, *Adalet ve Yaşayan Hukuk*, Ankara, 2009, s. 415 vd.). Bu arada belirtelim ki, Schopenhauer'ın "şeref kavramının doğu toplumlarında hiçbir değeri ve anlamı yoktur" biçimindeki değerlendirmesi düşündürücüdür. Üzücü olan şu ki, Arapça şemsiye bir kavram olan şeref sözcüğünün Türkçede tam karşılığı yoktur. Bu sözcüğün karşılığı olarak kullanılan "onur" sözcüğü, Türk diline İtalyancası "onore" olan Fransızca "honneur" (İngilizce ve İspanyolca honor) sözcüğünden Kırım Savaşı sırasında 19'uncu yüzyılda girmiştir (**Ayverdi**, *Kubbealtı Lügati, Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Türkçe Büyük Sözlük*, III, İstanbul, 2006, s. 2393). Hukuk öğretisinde şeref kavramı iki açıdan ele alınmaktadır: Birincisi, kişinin kendi tinsel varlığı hakkında beslediği kanı anlamında öznel/sübjektif/bireysel/iç şeref olup Türkçede karşılığı "özsaygı"dır (izzetinefis). İkincisi, kişiye karşı başkalarının besledikleri kanı anlamında nesnel/objektif/toplumsal/dış şeref olup Türkçede karşılığı "saygınlık"tır (haysiyet) (**Erman**, *Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*, İstanbul, 1994, s. 255). Bu bağlamda Arapçada eğer şeref, kişinin kendi öz niteliklerinden ve erdemlerinden kaynaklanıyorsa "şeref-i zâtî"; konum ve rütbeden ileri geliyorsa "şeref-i ârizî" ya da "şeref-i izâfî" olarak adlandırılmaktadır (**Devellioğlu**, *Osmanlıca-Türkçe Lûgat*, Ankara, 1986, s. 1186).

Nitekim dilin kökenini, yapısını, doğasını, özünü, kapsamını, içeriğini inceleyen dil felsefesi, Humboldt'tan sonra özerk bir felsefe dalı olmuş; Wittgenstein'la birlikte dilin felsefenin odağı olması dolayısıyla "dilsel dönemeç" (tournant linguistique) dönemine ulaşılmıştır. Bir varlığın, nesnenin anlamını öğrenmek demek, o varlığın, nesnenin belli bir bağlamda nasıl kullanıldığını öğrenmek, yani dilin uygun ve doğru kullanılmasını bilmek demektir. Böylelikle dil, bütün felsefe dalları için belirleyici içerikleri olan genel bir felsefi duruştur. Bu nedenle insanın yeryüzünde var olmasıyla ilgili çözümlemelerinin temel ilkesini Heidegger, "Dil, varlığın evidir." diye yüksek sesle özetlemiş; Heidegger'i köyden kente taşıyan Gadamer ise "Anlaşılabilecek biricik varlık, dildir." diyerek saltık varlık kavramını altüst etmiş; son çözümlemede "Dilimin sınırları dünyamın sınırlarıdır." (Wittgenstein) sonucuna ulaşılmıştır.

O zaman dünyamızın sınırlarını belirleyelim: Değil mi ki, dilin taşıyıcısı olan insan, diliyle düşünür, insanın sözcük dağarcığı ne denli varsılsa düşünce dünyası da tarihsel ve toplumsal belleği de o denli zengindir. Öyleyse Türk insanının dil ve düşünce dünyasını başka dillerle karşılaştırarak belirleyelim.

TÖMER'in araştırmalarına göre, 2000'li yıllarda liseyi bitirinceye değin bir öğrenci, ABD'de 71.000, Almanya'da 70.000 sözcükle evreni algılamaktadır. Bunları Fransız, İtalyan, İspanyol çocukları izliyor. Bu sayı Suudi Arabistan'da 12.700 iken, Türkiye'de 6.000'i bile bulmuyor. Bunun anlamı bellidir: Açığımız çok büyük. Liseyi bitirdiğinde bir ABD'li çocuk, evreni bir Türk çocuğunun on iki katı düzeyinde anlayıp yorumlamaktadır. Bir başka anlatımla yarış, eşit koşullarda değildir, daha işin başında yitirilmiş gibidir. O zaman Atatürk'ün, son soluğunu vermeden önce niçin "Dil, aman dil!" diye söylendiği, niçin TDK'yi kurduğu daha iyi anlaşılıyor. Mısır Önderi Cemal Abd-ün-nâsır'ın 1950'li yıllarda "Sözcüklerimizi geri alırsak Türklerin konuşacak dilleri kalmaz." demesinin nedeni ve anlamı da açığa çıkıyor. Cemal Abd-ün-nâsır'ın bu son eleştirisi özünde bir uyarıdır, son çözümlemede bir belirlemedir. Eleştirilere, uyarılara, belirlemelere kızılmaz. Öfke ilkel insanın tepkisidir, uygar insanın değil. Eleştiriye ilgisiz de kalınamaz. Eğer bu eleştiri, uyarı, belirleme doğru ise yine oturup düşünmemiz ve şu soruyu açık yürekle sormamız gerekir: "Acaba henüz uluslaşma sürecini bitirmedik mi?"

Kanımca ne yazık ki, bitirmedik. Daha da geriye gittik. Artık, bankada, çarşıda, pazarda, hatta okulda bile hiç kimse Türkçe konuşmuyor, yazmıyor. Türk insanı, İngilizce kırması bir Türkçe, deyim yerindeyse Türkilizce (?) konuşuyor. "Problemi solve ya da postpone ediyor", "parayı efete yapıyor". Okulda öğrenciler, sokakta insanlar, "I'm sorry, take care of yourself, how is it going, you are very special, no problem, hit, klip, singıl, remiks, talk show, stand up, anchorman, süper star, mega star, dayrek dırayv, okey kanka, you know" gibi sözcüklerle konuşuyorlar. Türklerin çoğu "günaydın", güzelim "gülmek" kökünden türetilen "güle güle" demeyi çoktan unuttu, birbirini "haay" diye karşılıyor,

"baay baay" diye uğurluyor. Hepimiz restaurant'lı, boutique'li, hôtel'li yollarda, kaldırımlarda, bağışlayın tretuvarlarda (doğrusu trotuvar) yürüyoruz. Galleria ya da Next Level'in office'lerinde yazılar döktürüyor ya da concept'ler yaratıyor, center'larda turnike'lerle dolaşıyor, gezinomi'ler sayesinde avantage'lar sağlıyor, en güzel location'lara yerleşiyoruz. Kimimiz helaya, kimimiz tuvalete gidiyoruz; kimimiz kuaförde saç taratıyor, kimimiz pedikürü savsasak bile, manikürcüsüz edemiyoruz. Kimimiz laboratuvarda etüt, kimimiz bibliyotekte röşerş yapıyoruz. Kimimiz şömine önünde robdöşambr ile ya da pijamayla keyif çatıyor; kimimiz yönetime, kimimiz administrasyona başvuruyor, çağ atlayan Türkiye'mizde transformasyona uğramakla övünüyoruz. Bilim insanı unvanlı kişiler, geleceğin hukukçularını "gayri liberalizm", "cezaya layıklık", "muhtaçlık, muhtemellik, mümkünat teorisi", "garantörsel suç" gibi yapım yanılgısıyla sakat, kullanımı bozuk sözcüklerle yetiştiriyor. En güzel caddelerdeki dükkânların adlarına bakınız. Yüzde sekseni yabancı dil ile yazılmış. Hatta Türkçe olan sözcüklerin bile yabancı abece (alfabe) ile yazıldıklarını görürsünüz.

Bu "dil bulamacı", Türk insanında yeterince "dil bilinci" bulunmadığının utanç belgesidir; insanın içini acıtmaktadır. Çünkü bir topluluk gerçekten ulus ise, kendi toprağında ürettiği dilin sözcükleriyle düşünür, duyar, anlaşır; bilim yapar, sanat yapar. Türkilizce, ne İngilizcedir ne de Türkçe. Düşündürmez ki, insanlar anlaşsınlar, bilim yapsınlar. Duygulandırmaz ki, duyumsatmaz ki, insanlar sanat yapsınlar. Eğer dilinizde yeterince düşündüren ana dil kökenli sözcük, özellikle de bilimsel kavram, terim yoksa ne bilim yapabilirsiniz ne de felsefe. Heidegger bile felsefenin ancak Yunanca ve Almanca dilleri ile yapılabileceğini söylerken aynı şeyleri dile getiriyordu kuşkusuz. Hukuk düzeni de kuramazsınız. Bu yüzdendir ki Japonlar, 19'uncu yüzyılın sonlarında Batı hukukunu alırken hukukun bir kavramlar dili olduğunun ayrımına varmışlar, dillerinde olmayan Batılı kavramları olduğu gibi kendi hukuk dillerine aktarmışlar; bu kavramları yazı diline aktarmak için kendi abecelerindeki harfler yetersiz kalınca abecelerine yeni harfler eklemişlerdir.

Türk dili, dil bilgisi kurallarıyla, üretkenliği ve şiirsel akıcılığıyla yeryüzünün ve kültür dünyasının en güzel dillerinden biridir. Ancak bilim, özellikle de kültür bilimleri alanında kavram açığımız büyüktür. Çeviri yapanlar, bunun sıkıntılarını yaşamaktadırlar. Tek çıkış yolu, Türkçe köklerden Türk insanını düşündüren, insanımızın kolayca kavrayabileceği kavramlar üretmektir. Çünkü insan, yukarıda da değinildiği üzere, en iyi ana dilinde düşünür ve algılar. Bunu başarmak zorundayız. Ama yalnızca bu başarı yetmez. Dili doğru kullanmayı da başarmak zorundayız. Özellikle genç kuşak bilim insanlarının bu konuda çok duyarlı olduklarını söylemek olanaksızdır.

Hukuk Dili

Yalnızca genç kuşaklar değil, yasa koyucular da dili doğru kullanmıyorlar bu ülkede.

"Devlette çok yolsuzluk, çok yozlaşma varsa çok yasa vardır." (corruptissimo re publicit plurimae leges) diyen Romalı tarihçi Tacitus'un iki bin yıl önceki uyarısına karşın "torba yasa"larla yasa çokluğundan bunalan ve yasama etkinliği örselenen ülkemizde hukuk dili tam bir ilkesizlik bunalımı yaşamaktadır.

Açın 2005 yılında yürürlüğe giren Türk Ceza Yasası'nı (m. 21) ve bu hukuk dalını irdeleyen bilimsel yapıtları, hemen hepsinde bir hukuk terimi olan "kasıt" sözcüğünün Hindistan'daki katmanları anlatan "kast" sözcüğüyle karıştırıldığını görürsünüz. Geliniz, bu Yasa'nın hukukçuların en çok uyguladıkları gelişigüzel birkaç maddesine birlikte bakalım.

"Ceza Kanunu'nun amacı" başlığını taşıyan birinci maddenin ilk fıkrasının ikinci cümlesi şöyledir: "Kanunda, bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir." Oysa bu satırlar amacı değil, Yasa'nın değindiği "konular"ı anlatmaktadır. Tutarsızlık açıktır.

İkinci maddenin ikinci fıkrası "İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz." Bu nasıl Türkçedir? Siz hiç suç konduğunu duydunuz mu?

Sekizinci maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ise anlatım yanılgısıyla sakat: "Fiilin kısmen veya tamamen Türkiye'de işlenmesi veya neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi hâlinde suç, Türkiye'de işlenmiş sayılır." "Sayılır" sözcüğüne dikkatinizi çekmek isterim. Buna göre Ankara'da, Erzurum'da, Konya'da, Edirne'de, Kars'ta bir suç işlendiği takdirde Türkiye'de işlenmiş "sayılacak"mış! Oysa doğru anlatım şöyle olmalıydı: "Eylemin kısmen ya da tamamen Türkiye'de işlenmesi durumunda Türk yasaları uygulanır."

Yasa'da terim birliği de sağlanamamıştır. Söz gelimi, 12'nci maddede adalet bakanının "istemi"nden, hemen bir sonraki maddede, yasa yapıcının kafası öylesine karmakarışık ki, adalet bakanının "talebi"nden söz edilmektedir. Doğru Türkçe, elbette istem değil, "istek"tir.

Yine 14'üncü maddede "hapis cezası ile adli para cezasından birinin uygulanması 'seçimlik' sayılmış ise" cümlesindeki "seçimlik" (option) sözcüğü ve "uygulanması seçimlik sayılmış ise" anlatımı kaba bir yanılgıdır. Doğrusu, "seçenekli" (alternatif) sözcüğü ve "seçenekli olması söz konusu ise" anlatımıydı.

Dili yalınlaştırma iddiasıyla yola çıkan bir Yasa'da "mahsup edilir" yerine "indirilir" denmesi daha uygun olurdu (m. 16).

"Kasıt" kavramının yalnızca yazılışı değil, tanımı da anlatım bozukluğuyla sakat. "Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek ger-

çekleştirilmesidir." Oysa doğru anlatım şu iki biçimden biriydi: "Kasıt, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilinerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir." Kanımızca en doğrusu şu idi: "Kasıt, suçu yasal tanımındaki ögeleri bilerek ve isteyerek gerçekleştirmektir."

Yine hukukun önemli kavramlarından biri olan "taksir"in tanımı da sorunlu: "Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyerek gerçekleştirilmesidir" (m. 22). Özen elbette "dikkat"i de içerir. Öyleyse kanımızca daha akıcı bir Türkçeyle iki tür taksirin tanımı şöyle olabilirdi: "Öngörüsüz (bilinçsiz) taksir, özen yükümlülüğüne aykırı ve istençli bir davranışla suçun yasal tanımında belirtilen sonucun istenç dışı oluşmasıdır." "Öngörülü (bilinçli) taksir, özen yükümlülüğüne aykırı ve istençli bir davranışla suçun yasal tanımında belirtilen sonucun kınanabilir nitelikte kendine güven inancıyla istenç dışı oluşmasıdır."

Yasa'nın 82'nci maddesinde de benzer bir anlatım yanılgısı yer almakta: "Kasten öldürme suçunun tasarlayarak işlenmesi". Elbette bu da şöyle olmalıydı: "Kasten öldürme suçunun tasarlanarak işlenmesi".

Yine aynı Yasa'nın 257'nci maddesinin başlığı şöyle: "Görevi kötüye kullanma". Bu madde, 1926/765 sayılı Yasa'ya Fransız Ceza Yasası'ndan alınmış, oradan da yeni Türk Ceza Yasası'na aktarılmıştır. Özgün Fransızcası "abus d'autorité", yani "yetkiyi kötüye kullanma"dır. Doğrusu da budur. Çünkü kamu görevlisi ancak yasaların kendisine tanıdığı yetkiyi, yetkiden kaynaklanan erki kötüye kullanabilir. Görev ise kullanılmaz, ya yerine getirilir ya da getirilmez, yani savsanır. Temel bir yasanın anlatımı bu denli yanlış olabilir mi?

Yasa dilinde gösterilen özen, aslında düşünce disiplini ve tutarlılığın doğal gereğidir. Oysa yasalarımızda dil yönünden böylesine bir tutarlılığın var olduğunu ileri sürmek güçtür. Yukarıdaki örneklere şunları da ekleyebiliriz: Söz gelimi, istem, başvurmak (1757 sayılı Yasa, m. 30, 32, 40, 44, 47, 17, 33, 39), talep, müracaat etmek (1696 sayılı Yasa ile değişik 1412 sayılı Yasa, m. 26, 27, 29), çağdaş, inceleme, uluslararası (1750 sayılı Yasa, m. 3), modern, tetkik, milletlerarası (1757 sayılı Yasa, m. 7, 40; 1695 sayılı Yasa, m. 3, 12); neden, belge, ulusal, öneri, saptama (1757 sayılı Yasa, m. 2, 7, 8, 11, 15, 23, 26, 33, 36, 38, 40), sebep, vesika, millî teklif, tespit (647 sayılı Yasa'nın değişik m. 6; 1412 sayılı Yasa'nın değişik m. 29, 46, 173; 1750 sayılı Yasa m. 3; 1773 sayılı Yasa m. 2) gibi.

Bırakınız ayrı ayrı yasaları, bu dil disiplinsizliğine, aynı yasada bile rastlamak olanaklıdır. 237 maddelik 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Yasası'nın ilk 48 maddelik bölümünde eş anlamlı Türkçe ve yabancı sözcüklerin dökümü şöyledir: biçim (m. 5), şekil (m. 1, 12, 14, 25); sürekli (m. 3), daimi (m. 35); ulus (m. 2), millet (m. 40); sağlamak (m. 2, 25), temin etmek (m. 8); gerek (m. 2, 9, 31, 33, 37, 40), lüzum (m. 8, 25); doğal (m. 5, 8), tabiî (m. 17); olanak (m. 36), imkân (m. 5); araç (m. 13), vasıta (m. 7); saptamak (m. 8, 23, 26, 36, 38, 40,

45), tespit etmek (m. 7, 12, 24, 27, 20, 28, 29, 36, 40, 42, 47); duyuru (m. 13, 17), ilan (m. 14, 36, 38); yetki (m. 14, 46), salâhiyet (m. 40); durum (m. 23), hâl (m. 14, 23, 31, 33, 35); uyuşmazlık (m. 17, 33), ihtilâf (m. 14); paydaş (m. 30, 39), hissedar (m. 14); bildirmek (m. 30, 39), tebliğ etmek (m. 17, 47); başvurmak (m. 17, 30, 33, 39), müracaat etmek (m. 21); bırakmak (m. 19, 23, 26, 32), terk etmek (m. 19); kurum (m. 26), müessese (m. 22); yararlanmak (m. 23), faydalanmak (m. 40); topluluk (m. 27), grup (m. 23); istem (m. 30. 31, 40, 44, 47), talep (m. 31); neden (m. 33), sebep (m. 35, 36); geriye kalan (m. 40), bakiye (m. 40) vb. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Yasası'nda da durum aynıdır. Üstelik bu Yasa'da, 15 yıl ünce yürürlüğe giren Anayasa'da "Atatürk devrimleri" (m. 153) denmesine karşın, "Atatürk inkılâpları" denmiştir (m. 10).

Yukarıdaki dökümden aynı maddelerde kullanılan eş anlamlı Türkçe ve yabancı sözcüklerin çokluğu anlaşılmaktadır. Bu tutarsızlık bilimsel bir yanılgı olduğu denli, yazma sanatındaki beceriksizliğin de dışa vurmasıdır. Sözü edilen karmaşa, 1757 sayılı Yasa'da arka arkaya "bildirimlerin şekil ve muhtevası", "bildirimlerin biçim ve kapsamı", "kütüklerin biçim ve kapsamı" diye başlayan maddelerde daha da göze çarpmaktadır (m. 14, 15, 16). Aynı Yasa'nın 40'ıncı maddesi ise tam anlamıyla yazım kurallarına aykırıdır: "Tarımsal âlet ve makinelerin işletme büyüklük ve tiplerine göre nitelik ve standartlarının tespiti, faydalanabilir nitelikte olup olmadıklarının saptanması..." diye başlayan maddedeki "saptama" karşılığı kullanılan "tespit" sözcüğünün fazlalığı ve yasa yapma ve bir metni yazma anlayışıyla bağdaşmadığı açıktır.

Oysa yasalar, en az yanlış yapılması değil, hiç yapılmaması gereken metinlerdir. Bırakınız sözcükleri, virgülün ya da bir harfin bile önemi vardır yasalarda. Ne yazık ki, 1929/1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 268'inci ve 1696 sayılı Yasa'nın ek 8'inci maddelerinde "mahkeme masrafları" denmiştir. Doğrusu elbette "muhakeme masrafları", en doğrusu ise "yargılama giderleri"dir. Eğer Türkçesi kullanılsaydı, kuşkusuz bu yanlışlığa hiç düşülmezdi. Dahası yasayı, amacı doğrultusunda değil de sözüyle yorumlayanların bu sözcükleri, mahkemelerde kullanılan araçlar için gereken masa, sandalye, kâğıt vb. gibi harcamalar olarak anlamamaları için bir neden yoktur. Yine aşınıp gündemden düşmüş bir sözcük olan ve "iftiralar" anlamına gelen "azviyyat" sözcüğü, 1926/765 sayılı Eski Türk Ceza Yasası'nın çoğu baskılarında "vaziyet" olarak geçmektedir (m. 484). 1929/1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 268'inci maddesinin üçüncü fıkrasında "hükmün beyaz edilmesi"nden, bir başka deyişle temize çekilmesinden söz edilmektedir. Ama Yasa'nın bütün baskılarında fıkrada geçen "beyaz" sözcüğü "beyan" olarak yayımlanmaktadır. Hatta Yasa'nın baskısını yaptıran bilim insanları bile bu yanlışlığın ayrımında olmamışlardır[3].

---

[3] Söz gelimi, **Dönmezer/Yenisey**, *Karşılaştırmalı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve 1999 Tasarısı Gerekçeleri*, İstanbul, 1999, s. 393.

Bu örnekler, "dil ile düğümlenen, diş ile çözülmez" diyen Kâşgarlı Mahmut'a hak verdirtecek boyuttadır. "Talipli", "bilâharcırahsız" gibi dil yanlışlarına resmî ilanlarda ve siyasetçilerin konuşmalarında da rastlamaktayız.

Elbette güzel örnekler de yaşanmıştır. Söz gelimi, eski dilin egemen olduğu erken Cumhuriyet döneminde çıkarılmasına karşın 1924/442 sayılı Köy Yasası parlak bir Türkçeyle kaleme alınmıştır. Demek, istenirse herkesin kolaylıkla anlayacağı bir yasa Türkçemizle her zaman yapılabilir. Üzücü olan, umut veren bu anlayışın tekil örnekler dışında hiçbir dönemde geçerli olmamasıdır. Berrak zihin, berrak dildir. Öyleyse kendimize gelelim. Kültür varlığımız olan dilimizin üzerine titreyelim. Önce yasalarımızdan başlayalım. Yasa koyucular, hukukçular şunu unutmasınlar: Montesquieu'den, Beccaria'dan bu yana yasaların, özellikle de ceza yasalarının dilinin herkesin anlayacağı, yorumu gerektirmeyecek biçimde kısa, özlü, yalın, anlaşılabilir, apaçık, sınırları belirgin ve kesin olması istenmiştir. Bu bir hukuk ilkesidir. Adı da suç hukukunda "yasanın anlatımının belirginliği (lex certa) ilkesi"dir. Bu konuda en çarpıcı örnek Fransız Yurttaşlar Yasası'dır (Fransız Medeni Kanunu). Bu Yasa'nın dili hakkında Stendhal'ın sözleri çok düşündürücüdür. Fransızcayı bu denli nasıl güzel yazdığını soranlara ünlü yazar, "Her gün bir saat Fransız Yurttaşlar Yasası'nı okuyarak" yanıtın vermiştir.

Türkçeyi Korumak İçin

Durumumuz ortada… Bu yabancı sözcük patırtısı karşısında tez elden önlemler almalıyız. Çünkü dilimizi korumak, işçimizi, girişimcimizi, köylümüzü, kentlimizi, kısacası insanımızı korumak demektir.

Bu konuda şu çözüm yolları düşünülmelidir:

1- Öğretim boyunca, özellikle de ortaöğretimde insanımıza dil bilincini aşılamak.

2- Yasalar kaleme alınırken Avusturya'da olduğu gibi, dil uzmanlarından yararlanmak[4].

3- Türkçeyi koruma yasası çıkarmak. Bu konuda aşağıda sözü geçen ülkelerden esinlenebiliriz.

Atatürk'ün dil devriminden de esinlenen Fransa, 31.12.1975 tarih ve 1349 sayılı Dili Koruma Yasası'nı (Bas-Lauriol Yasası) çıkarmış, Fransız Yargıtayı 20 Ekim 1986 tarihli kararında Yasa'nın tüketicileri ve Fransız dilini korumayı

---

[4] Kanun Yapma Tekniği, Uluslararası Sempozyum, 27-28 Mart 2015, Özyeğin Üniversitesi, Ankara, 2016, **Lötscher**, İyi Kanunlar Şeffaf Metinlerdir, s. 119-123, 128-130, 144; **Birkert**, Kanunma, Almanya ve Baden-Württemberg'deki Yöntemi ve Uygulaması, s. 164, 174, 175; **Görden**, Daha İyi Kanunlar İçin Alman Hükümetinin Çabaları, s. 249-251; **Eder-Rieder**, Avusturya'da Kanunla Düzenlemelerin Tasarımı İçin Hukuki Kurallar, s. 301, 302.

amaçladığını belirtmiştir[5]. Bu hukuksal düzenlemenin getirdiği başarılı sonuç üzerine daha sonra Fransa, Eski Yasa'yı yürürlükten kaldırmış, daha ayrıntılı bir yasal düzenleme yapmıştır. Fransız dilinin kullanımına ilişkin 4 Ağustos 1994 tarihli ve 94-665 sayılı bu Yasa'nın üç temel amacı bulunmaktadır: Birinci olarak Fransızcanın geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi, ikinci olarak kullanımının zorunlu kılınması, üçüncü olarak Cumhuriyet'in dili olarak korunması. Bu Yasa'nın uygulanmasıyla ilgili Tüzük 22 Mart 1995 tarihlidir. Bu Yasa'ya göre Fransa'da Fransız özel ya da tüzel kişilerince düzenlenen toplantılarda toplantı öncesi ya da sonrası izlencelerde, kamu hizmeti yapan ya da kamu yardımından yararlanan bir özel kişinin kaleme aldığı duyurular ve bildirilerde bile Fransızca kullanılması zorunludur.

Dil konusunda Fransa yalnız değildir. Portekiz Ticaret ve Endüstri Bakanlığı 10 Temmuz 1986'da ülkede Portekizce kullanımını zorunlu kılmıştır. Jura Kantonu dil konusunda bir yasa hazırlanması için resmî bir kuruluş oluşturmuştur.

Meksika hükûmeti, İngilizce kırması İspanyolcaya (Spanglizce) karşı yoğun bir karşı etkinlik başlatmış, dükkânlarda kullanılan İngilizce ilan ve adlara karşı halkı uyarmış, 1981'de "İspanyol Dili Bakanlıklar Arası Yarkurulu"nu kurarak durumu denetim altına almıştır.

Belçika'da Temmuz 1978 buyrultusu Fransa'daki Bas-Lauriol Yasası doğrultusunda hükümler getirmiş, 25 Şubat 1985 tarihli buyrultuyla bu ülkede "Fransızcayı Koruma Birliği" kurulmuştur.

Yunanistan ve İsrail, ana dili zorunluluğuna belli alanlarda uyulmamasını hukuksal yaptırımlara bağlamıştır.

Danimarka ve İsveç, parasal zorlayıcı önlemleri (astreinte) öngören yasal düzenlemeler getirmiştir. İsveç'te, Kamu Denetçisi (ombudsman) ve Tüketim Politikaları Ulusal Yönetim Genel Müdürü dile ilişkin düzenlemelerin uygulanmasını denetlemekte ve uymayanlara karşı ticaret mahkemesinde dava açmaktadır.

Finlandiya, Avusturya ve Dominik Cumhuriyeti'nde de benzeri etkinlikler vardır. Bu ülkeler, ayrıca halk haberleşme araçlarında da ana dili kullanma zorunluluğunu öngörmektedir. Böylece hem tüketicilerin aldatılmaları önlenmiş hem de ana dili korunup geliştirilmiş olacaktır[6].

Bu konuda geniş bir düzenleme yapan Québec, 26.8.1977'de, 31.7.1974 tarihli Resmî Dil Yasası'nın yerine 101 sayılı Yasa'yı benimsemiştir[7].

---

5 Bulletin de l'Agulf, n. l7, Nov-déc, s. 4.

6 Aynı bültenler.

7 Ayrıntılı bilgi için bk. Sami **Selçuk**, *Önce Dil*, Truva Yayınları, İstanbul, 2009, 11-67.

Sonuç

Hepimiz toplum bilimci ve iktisatçı Gerhard Kessler'in şu sözlerini de aklımızda tutalım: "Dili gereksiz yabancı sözcüklerden arındırmak; tıpkı vücudunu, vicdanını, evini, köyünü ve kentini temiz tutmak gibi ahlaksal bir ödevdir." ve bir de Wilhelm Humboldt'un kendisi gibi ünlü şu sözlerini: "Bir ulusun gerçek yurdu onun dilidir, dil ulusal dileği belirten güçlü bir varlıktır. Ulusal dil yok olunca, ulusal duygu da çok geçmeden yitirilebilir."

Öyleyse geliniz, İngilizceye, Latin dillerine değil, Yunus Emre'nin ışıl ışıl ışıldayan Türkçesine özenelim ve kendi ana dilimizde berrak düşünceler geliştirelim.

Yasalar kotarılırken dil uzmanlarından kesinlikle yararlanalım.